

Niet uitschachten stijgend

Vier procent van de witblauwe dekstieren afgekeurd voor problemen bij uitschachten

Stieren die niet kunnen uitschachten. Het was tot voor kort een zeldzaam fenomeen binnen het witblauwras. De trend is echter langzamerhand stijgend. In de voorbije twee jaar keurde het Waalse selectiecentrum één op 25 stieren om die reden af. In het leeuwendeel van de gevallen ligt een genetische oorzaak aan de basis van het probleem.

Meestal ligt de genetica aan de basis.' Geert Hoflack van de faculteit diergeneeskunde aan de Universiteit Gent klinkt vrij direct wanneer de problematiek van niet uitschachten wordt aangehaald. De laatste jaren zag de onderzoeker het probleem regelmatig opduiken.

Twee belangrijke oorzaken liggen volgens Hoflack aan de basis van niet uitschachten. 'In de meeste gevallen is het probleem te wijten aan een vergroeiing van de penis aan de voorhuid, in de wetenschap gekend onder de naam persisterend frenulum. De tweede belangrijke oorzaak is het onvoldoende uiltlengen van de penis, ook wel phinosis of paraphinosis genoemd. In dat geval is geen enkele sprake van vergroeiing. De penis kan slechts enkele centimeters of bijna niet uitschachten door onvoldoende functioneren van de spieren in het mannelijk geslachtsapparaat.'

Genetisch gebrek

Theoretisch gezien zou ook ziekte kunnen leiden tot een vergroeiing van het mannelijk geslachtsapparaat. Toch twijfelt Hoflack aan deze optie. 'In bijna alle gevallen gaat het over een aangeboren afwijking. Het voorkomen van niet uitschachten is bijna altijd

Tabel 1 – Normen voor scrotale omtrek bij witblauwe stieren

leeftijd	scrotale omtrek
15 m	30 cm
15 m ≤ 18 m	31 cm
18 m ≤ 21 m	32 cm
21 m ≤ 24 m	33 cm
≥ 25 m	34 cm

aan bepaalde bloedlijnen gecorreleerd.' Met name twee vererfers liggen heel vaak aan de basis van het probleem. Namen noemt Hoflack echter liever niet. De onderzoeker licht wel een tipje van de sluier op. 'De twee zijn nauw gecorreleerd met Riantbloed. Riant was de meest superieure vererfer binnen witblauw, maar hij bracht zichtbaar ook de meeste problemen met zich mee.'

Omdat de afwijking volgens Hoflack in de meeste gevallen een genetische basis kent, rijst het vermoeden dat deze aandoening zich ook bij de vrouwelijke runderen op de een of andere manier uit. Volgens Hoflack is die vraag moeilijk te beantwoorden. 'Tot nu toe is er geen enkele aanleiding om aan te nemen dat iets vergelijkbaars zich aan vrouwelijke zijde afspeelt.'

Edmond Marchand van het selectiecentrum kent nog een derde oorzaak voor het niet uitschachten. 'In de loop van de opfokperiode komt het wel eens voor dat een stier door een ongeluk de schede beschadigt. Door het ontstaan van littekenweefsel kan de stier vervolgens niet meer uitschachten.' Geert Hoflack van de faculteit Diergeneeskunde in Merelbeke beaamt: 'In dat geval is sprake van een schede die over de hele lengte te nauw is.'

Hormonale oorzaken zijn volgens hem slechts zelden terug te vinden bij het niet uitschachten. 'Dan ligt een gebrek aan libido of een te kleine penis of infantilisme aan de basis van het probleem', stelt Hoflack. 'Infantilisme komt zeer zelden voor bij het rund. Het fenomeen is ook gekend bij honden en varkens. Bij honden kan de aandoening vaak hormonaal gecorrigeerd worden, bij runderen en varkens niet.'

Ongeveer 1 op 25

Over het voorkomen van de aandoening in de hele witblauwpopulatie spreekt Hoflack zich niet uit. Wel grijpt hij naar eigen onderzoek op de vruchtbaarheid van witblauwe stieren. 'Tijdens die studie is het geslachtsapparaat van 156 stieren onderzocht. Bij zes stieren is het niet kunnen uitschachten vastgesteld. In vijf van die gevallen lag de oorzaak zeker niet op hormonaal niveau.' Maar de aandoening komt naar zijn mening vaker voor. 'In de kliniek op onze faculteit en op een aantal bedrijven heb ik de aandoening al vaker vastgesteld.'

Stieren die niet kunnen uitschachten, kunnen zich in principe niet voortplanten. 'Tenzij je de vergroeiing door een chirurgische ingreep gaat corrigeren', verduidelijkt Hoflack; vanzelfsprekend een niet aan te

Niet uitschachten tot drie maanden na aankoop betwistbaar

Wettelijk gezien is het niet uitschachten niet geformuleerd als een direct koopvernietigend gebrek. 'Een stier die aangekocht wordt als dekstier moet natuurlijk ook aan die voorwaarde voldoen en dus kunnen dekken', begint Hoflack. Wettelijk zijn er een aantal verborgen gebreken bepaald die de aankoop van een dier in het gedrang kunnen brengen. Moeilijkheid is dat bij het niet uitschachten sprake is van een zichtbaar gebrek. Desondanks kan het falen van de stier, mits een goed en correct opgesteld koopcontract, de koop vernietigen.

Hoflack: 'Bij een stier die aangekocht is als dekstier en uiteindelijk zijn taak als dekstier niet vervult, is sprake van nietigheid van de koop. De stier is ver-

ondersteld te kunnen dekken en voldoet als het ware niet aan zijn vooropgestelde functie. Het afsluiten van een koopcontract is dus ontzettend belangrijk. Met een dergelijk contract kan de verkoper tot drie maanden na de aankoopdatum op dergelijke gebreken aangesproken worden.'

De wetgeving in verband met de koopvernietigende gebreken is onderhevig aan veranderingen en aanpassingen. Zo is in België de BVD-wetgeving sinds kort onder de loep genomen. 'Vroeger was enkel bij immunotolerante dieren sprake van een koopvernietigend gebrek', legt Sarne De Vlieghe, assistent in de veterinaire wetgeving, uit. Het koninklijk besluit van 4 juli 2004 bracht daar verandering in. 'Nu kan zodra in het eerste

<i>koopvernietigende gebreken</i>
– runderpest
– besmettelijke pleuropneumonie
– het ophouden van de nageboorte indien de kalving niet bij de koper gebeurd is
– wittevaarzenziekte bij dieren aangekocht voor de fokkerij
– tuberculose
– brucellose
– enzoötische runderleucose
– viremisch voor het BVD-virus

Tabel 1 – Koopvernietigende gebreken bij rundvee volgens het Belgisch Wetboek

bloedmonster BVD is aangetoond, de koop meteen vernietigd worden.'

raden en nooit uitgevoerde methode. 'Stieren met een dergelijke afwijking worden per definitie afgekeurd en afgeslacht. Zoiets in stand houden, is gewoon knoeien met het ras.'

Volgens Eric Dernelle, werkzaam als veterinaire verantwoordelijke bij de Belgian Blue Groep (BBG), wordt het probleem meer dan vroeger vastgesteld bij nieuw aangekochte jonge stieren. 'In de laatste twee jaar is ongeveer vier procent van de stieren teruggekeerd omwille van het niet kunnen uitschachten', verklaart de medewerker van BBG. Net als Hoflack onderscheidt Dernelle twee veelvoorkomende vormen. 'Sommige stieren kunnen totaal niet uitschachten terwijl het bij andere stieren dan voor slechts twee tot drie centimeter lukt.'

In theorie kan met dergelijke stieren wel verder gewerkt worden, soms zelfs zonder operatieve ingreep. Kunstmatige hulpmiddelen voor de spermawinning, zoals electrostimulatie, vormen in die gevallen een mogelijkheid. Toch is elk behoud van dergelijke stieren af te raden. 'Het houdt geen steek om stieren die niet kunnen uitschachten in te zetten in de fokkerij. Op die manier fok je immers een probleem in de populatie. Dergelijke stieren moeten in principe onverbiddelijk geslacht worden.' Volgens Eric Dernelle is de hele fokkerijwereld die mening wel toegedaan. De dierenarts verwijst in dat kader onder meer naar de controles vanuit het witblauwstamboek. 'Op de dag van de spermawinning gebeuren nu vanuit het stamboek regelmatig controles op dergelijke genetische afwijkingen.'

Edmond Marchand, beheerder van de opfokstations RSC te Ciney en te Ath, spreekt van een zeldzaam fenomeen. Hij haalt vergelijkbare cijfers aan als Dernelle en Hoflack. 'Hier wordt maximaal 1 op 25 stieren om die reden afgekeurd', vertelt Marchand. Om problemen te voorkomen worden aangekochte stieren bij aankomst op het selectiecentrum gecontroleerd op hun dekvermogen. Ook spermatogenese maakt deel uit van dat onderzoek. 'Stieren die niet uitschachten vallen op die manier meteen door de mand. Ook bij onvoldoende vruchtbare spermacellen gaat de aankoop gewoon niet door.'

Stieren die niet kunnen uitschachten worden meteen afgekeurd. De vraag blijft wat er vervolgens gebeurt met die groep afgekeurde stieren. 'In drie kwart van de gevallen worden die stieren on-

middellijk afgevoerd', vervolgt Marchand zijn relaas. 'Zelfs wanneer het om een ongeluk zou kunnen gaan, raden wij de eigenaars altijd aan om de stieren die in huur bij ons staan, af te slachten. In geval van genetische oorzaken kan operatief corrigeren er immers toe leiden dat het gebrek zich later ook bij de nakomelingen manifesteert.'

Fertiliteit zelf meten

Vleesveehouders kunnen zichzelf ook behoeden voor de aankoop van slecht dekkende stieren. Een spermaonderzoek laten uitvoeren vormt de meest efficiënte methode. 'Als men sperma met een kunstschede afneemt, moet een stier kunnen dekken', benadrukt Geert Hoflack. 'Bij een spermaonderzoek wordt dus niet alleen de kwaliteit van het sperma bepaald, maar komen veehouders ook te weten of het met het dekken goed is gegaan. Op die manier is alles getest.'

Controle van de balzakomtrek vormt daarnaast een eenvoudige methode om de vruchtbaarheid van een stier te kennen. 'Als de omtrek van de balzak of het scrotum voldoende groot is, dan heb je de meeste kans op een goede dekstier', beklemtoont Hoflack. De onderzoeker onderstreept dat er echter ook uitzonderingen op die regel bestaan. 'Toch is de scrotale omtrek het meest betrouwbare criterium. Alleen al op die norm scoort één derde van onze witblauwe stieren te laag.'

Niet alleen voor de mannelijke vruchtbaarheid, maar ook voor de fertiliteit langs vrouwelijke kant heeft de meting gevolgen. 'Stieren met een grotere scrotale omtrek geven vroegrijpere dochters. Nu de vruchtbaarheid van onze vaarzen stelselmatig zakt en de leeftijd van de eerste kalving stilaan stijgt van 27 richting 30 maanden, is dat niet onbelangrijk.' Hoflack houdt in dat kader een pleidooi om de omtrek van de balzak mee te nemen in de selectie, naar het voorbeeld van de Angelsaksische landen. In die regio wordt de balzakomtrek standaard in de KI-catalogus opgenomen. 'Zeker wanneer veehouders ook de toekomst van de vrouwelijke vruchtbaarheid willen garanderen, kunnen aangekochte en ingezette stieren best beter scoren dan de internationale norm.'

Annelies Debergh